

**Etnická skupina goralov v slovensko- poľskom pohraničí. Dôsledky ich využitia
v mocenskom boji a v boji o územia**

Anotácia:

V tejto práci by som sa chcela zamerať na to, ako vnímali etnické skupiny a ich kultúru v medzivojnovom období a v období po druhej svetovej vojne v Československu a porovnať to so súčasným stavom na Slovensku. Konkrétne na príklade etnickej skupiny goralov.

Kľúčové slová:

Gorali, etnická skupina, kultúra, folklór, nárečie, nacionalizmus

Popis projektu:

Gorali sú etnografická skupina (respektíve etnická skupina, respektíve súhrnné označenie pre etnografické skupiny), žijúca jednak na česko- slovensko- poľskom pomedzí zhruba medzi Jablunkovom v Česku a severnom Spiši na Slovensku a jednak v malých enklávach v Poľsku, v malých enklávach na ostatnom Slovensku a na rumunsko-ukrajinských hraniciach. Ich príchod do Karpatskej oblasti je spojený s pastierskou, Valašskou kolonizáciou v 14. až 17. storočí.

Chcela by som sa zamerať na oblasti slovensko-poľského pohraničia, kde títo gorali žijú. Sami neboli etnicky vyhradení, ale národnostný útlak nemaďarov v Uhorsku pred rokom 1918 nevytvoril optimálne možnosti na ich sebareflexiu a tak sa väčšina týchto obyvateľov v Uhorsku začala pokladať za Slovákov, len menšia skupina sa cítila byť príslušníkmi poľského národa.

Problémy nastali po prvej svetovej vojne, v období kedy sa začala vlna vytvárania národnostných štátov, na vrchole nacionalistických tendencií a bojov o štátne hranice. Takmer všetky pohraničné oblasti v Československej republike a v Poľsku boli etnicky viac alebo menej zmiešané. V roku 1920 padlo v Paríži na medzinárodnej konferencii definitívne rozhodnutie, ktorým bolo niekoľko obcí na Orave a Spiši pričlenených k Poľsku a v roku 1921 prebehli ešte niektoré menšie korektúry. Rozhodnutie padlo bez konania plebiscitu, Slovensko sa pokúšalo uplatniť historické práva na toto územie a poľská strana sa opierala

najmä o prirodzené právo. Poliáci goralov pokladali za nevedomelých Poliakov, ktorý sa pre poslovenčenie nehlásili k poľskej menšine. Opierali sa pritom o fakt, že ich goralské nárečie je poľským nárečím a keďže bol jazyk podľa ich presvedčenia základným znakom národa, boli gorali Poliakmi. Aj keď dodnes neexistuje medzi etnografmi zhoda o otázke etnického zaradenia goralských nárečí. Väčšina sa síce prikláňa k názoru, že goralské nárečie je prechod medzi poľštinou a slovenčinou, pričom ide o praslovanský základ jazyka z východolechickej, staropoľskej oblasti, prevrstvený vplyvom slovenčiny. Ale podľa sčítania obyvateľstva u Uhorsku v roku 1900 uviedlo ako svoj materský jazyk približne 95% obyvateľstva goralského etnika slovenčinu. A väčšina sa i pokladala za Slovákov.

V roku 1938, po Mníchovskej dohode, bolo k Poľsku pričlenené ďalšie oblasti na Orave, na Spiši a navyše z oblasti Kysúc, kde sa taktiež nachádzala početná časť goralov. Oni samotný to chápali ako nespravodlivosť a odmietali pripojenie k Poľsku. Ich zástupcovia často demonštratívne vyhlasovali vernosť Československej republike, v čom ich podporovali viaceré spolky doma i v zahraničí. Snahy obyvateľov zostať v rámci Československej republiky zachytávajú presvedčivo i hlásenia štátnych úradov.

Na územiach, ktoré boli k Poľsku pričlenené nastala dvadsať ročná polonizácia. Týchto obyvateľov nebrali ako slovenskú menšinu. Napriek tomu, že sa hlásili k slovenskej národnosti, ale ako Poliakov, ktorých treba naspäť priviesť k poľskému národnému cíteniu. Taktiež nebrali v úvahu ich príslušnosť k etnickej skupine goralov. A je nutné podotknúť, že v tejto dobe sa samotní gorali nepovažovali ani za Slovákov, ani za Poliakov, ale za goralov. Aj keď nikdy nepodnikli výrazné snahy o uznanie za národnostnú menšinu. V roku 1939 došlo opäť k zmene. Na jeseň sa Slovensko zúčastnilo po boku Nemecka útoku na Poľsko a pomohlo tak začať druhú svetovú vojnu. Slovensko týmto aktom naspäť obsadilo oblasti spreď roku 1920. Poliáci to brali ako okupáciu, ale Slováci ako oslobodenie svojich bratov. Obyvatelia týchto sporných území sa delili prevažne na dve skupiny. Niektorí ostali verní slovenskej národnosti, iní boli popoľšteni. Samozrejme tu bola i skupina takých, ktorí sa od začiatku cítili byť Poliakmi. V každom prípade nastal proces opätovného poslovenčenia. Opäť nebol vykonaný žiaden plebiscit.

Vo svojej práci by som sa chcela zamerať na boj medzi Slovenskom a Poľskom v medzivojnovom období a v období po druhej svetovej vojne o etnickú skupinu goralov. Ako fakt, že boli využívaní ako mocenský nástroj v snahe získať územia, zapôsobil na ich národnostné cítenie? V akej miere sa navzájom premiešali poľská, slovenská a goralská

kultúra? K akej národnosti sa momentálne prikláňajú a prečo? Či je to v dôsledku násilného popoľšťovania a poslovenčovania. Žiadali by gorali o uznanie ako národnostnej menšiny, keby neboli nútení prikloniť sa k slovenskej či poľskej národnosti? Alebo naopak, či tlak na ich kultúru a etnicitu udržal v ich povedomí do dnešnej doby goralský folklór, goralské nárečie,...? Ako je vnímaná ich etnokultúra a celkovo etnické skupiny v medzivojnovom Československu a v dnešnej dobe na Slovensku a v Poľsku?

Územnému vývoju Československej republiky a Poľska, či česko-slovensko-poľským vzťahom sa venujú viaceré práce, či už ide o I. Baku, L. Deáka, A. Štefániková, M. Boráka, J. Valentu či Jakubca. Mnohí jazykovedci ako napríklad Šembera, Chalupecký, Zawliński, Łodzina, Sembówicz či Gotkiewicz sa venujú goralským nárečiam, ich vzniku a zaradeniu, ale len málo práci sa konkrétne venuje etnickej skupine goralov z multikultúrneho pohľadu. Mojim cieľom je preto vytvoriť ucelenú prácu o tejto etnickej skupine a odpovedať na vyššie uvedené otázky, prostredníctvom výskumu archiválií, dobového i súčasného, odborného aj neodborného tisku, tiež za pomoci pamätníkov.

Literatúra:

Dejiny:

Archiwum Akt Nowych Warszawa, List konzulárnej sekcie Ministerstva zahraničných vecí vo Varšave číslo K.I. 2200/pf. 573/27 Veľvyslanectvu Poľskej republiky v Prahe, 10398. In: Sedem dokumentov k slovensko- poľským vzťahom z rokov dvadsiatych a tridsiatych. Zostavil spolok priateľov Slovákov v Poľsku v januári 2001. Rukopis.

Majeríková, Milica: Príspevok k povojnovým perzekúciám Slovákov na severnom Spiši a hornej Orave. In: Perzekúcie na Slovensku v rokoch 1938-1945. Slovenská republika 1939-1945 očami mladých historikov VII., Ústav pamäti národa, Bratislava, 2008.

Chalupecký, I.: K otázke goralských nárečí na Spiši. In: Život, november- december 2004 a január 2005, č. 11- 12 a 1, s. 10-11.

Majeríková, Milica: Vojna o Spiš. Spiš v politike Poľska v medzivojnovom období v kontexte československo-poľských vzťahov, Spolok Slovákov v Poľsku, Krakov, 2007.

Baka, Igor: Slovenská republika a nacistická agresia proti Poľsku, Vojenský historický ústav v Bratislave, 2006.

Zawiliński, R.: Przyczynek do etnografii gorali polskich na wegrzech, II, Krakow, 1896.

Teórie:

Barša, Pavel: *Politická teorie multikulturalismu*.

Baršová, A. Barša, P.: *Přistěhovalectví a liberální stát. imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*.

Brunner, G.: *Nationality Problems and Minority Conflicts in Eastern Europe*. Strategies for Europe. Gütersloh: Bertelsmann Foundation Publisher, 1996.

Hobsbawm, E. (2000). *Národy a nacionalismus od roku 1780*. Brno: CDK.

Hroch, M. (2006). *Pohledy na národ a nacionalismus*. Praha: SLON.

Leicht, Imke: *Multikulturalismus auf dem Prüfstand: Kultur, Identität und Differenz in modernen Einwanderungsgesellschaften*.

Vertovec, S.: *Transnational Networks and Skilled Labour Migration*, WPTC-02-02. 2002.

Dostupné na http://www.transcomm.ox.ac.uk/working_papers.htm.